Eylül 2026, Cilt: 3 Sayı: 6
September 2026, Volume 3, Issue 6

arşiv de KADIN VE TOPLUMSAL CİNSİYET DERGİSİ
Journal of Women and Gender in the Archives

Janette Martin'le John Rylands Kütüphanesi Kadınların Oy Hakkı Hareketi Arşivleri Üzerine

Röportajı yapan: Elif Yılmaz Şentürk

Çeviri: Elif Yılmaz Şentürk[1]

Tarihi Okuma Salonu. Görsel, Manchester Üniversitesi John Rylands Kütüphanesi tarafından sağlandı.

"Arşivlerimiz, kadınların görünür olma, seslerini duyurma ve eşit muamele görme konusundaki kararlılıklarını belgeliyor."

Öncelikle kendinizi ve John Rylands Kütüphanesindeki görevinizi kısaca anlatabilir misiniz?

Adım Janette Martin. John Rylands Kütüphanesi'nde Araştırma Bölümü (Özel Koleksiyonlar) Başkanı olarak görev yapıyorum. Küratörlük görevim kapsamında, kabaca 1800'lerden günümüze uzanan Modern Tarih Arşivleri'nden sorumluyum. Burada modern tarih kapsamına

1. Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü - Ziyaretçi Akademisyen, Manchester Üniversitesi

giren pek çok koleksiyon mevcut; ben yaklaşık 138 koleksiyonun küratörlüğünü yürütüyorum. Böylesine geniş bir materyal yelpazesine sahip olmak bazen avantajlı olsa da, bu durum çoğu zaman sorumlu olduğum her bir koleksiyonun uzmanı olamayacağım anlamına geliyor. Bununla birlikte John Rylands Kütüphanesi'nde bulunan ve kadınların oy hakkı mücadelesini konu alan koleksiyonlar, şahsen çok ilgi duyduğum koleksiyonlar arasında. Bu materyaller kütüphaneye çok uzun zaman önce geldiği için tanımlama süreçlerinde yer almadım; dolayısıyla kataloğun nasıl oluşturulduğuna dair söyleyebileceklerim oldukça sınırlı. Bununla birlikte bu koleksiyonları eğitim, araştırma ve toplumsal etkileşim çalışmaları kapsamında kullandım.

İngilizce Yazmalar Salonu. Görsel, Manchester Üniversitesi John Rylands Kütüphanesi tarafından sağlandı.

John Rylands Kütüphanesi'nde kadınların oy hakkı mücadelesine ilişkin dört arşiv bulunuyor. Bunlardan ilk üçü Manchester Kadınlara Oy Hakkı İçin Erkekler Birliği, Kadınlara Oy Hakkı İçin Parlamento Komitesi ve Kadınlara Oy Hakkı İçin Ulusal Dernekler Birliği'yle (NUWSS) ilgili materyalleri içeriyor. Bu arşivler, gazete kupürlerinin bir araya getirildiği 30 albümden oluşuyor. NUWSS'a ait ana arşiv ise London School of Economics'te bulunuyor. Kadınların oy hakkı mücadelesine ilişkin dördüncü ve son koleksiyon, benim de favorilerimden biri olan Kadınlara Oy Hakkı İçin Uluslararası İttifak (IWSA) Koleksiyonu.

Hakkında bilgi sahibi olunması gereken bir diğer koleksiyon da Manchester Guardian Arşivi'dir. *Manchester Guardian*'ın editörü C. P. Scott, kadınların oy hakkı meselesiyle yakından ilgilenen ve Pankhurst ailesiyle kişisel dostluğu olan bir isimdi. Bu nedenle arşivde C. P. Scott'ın Emmeline ve Christabel Pankhurst'ün yanı sıra kadınlara oy hakkı hareketinin önde gelen diğer isimleriyle yaptığı çok sayıda yazışma bulunuyor.

John Rylands Kütüphanesi ile kadınlara oy hakkı hareketi koleksiyonunun kurum içindeki yeri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

John Rylands Kütüphanesi'nin en hoş yanlarından biri, bir kadın tarafından kurulmuş olmasıdır. Kütüphanenin isminin sizi yanıltmasına izin vermeyin. Kütüphane aslında, John Rylands'ın üçüncü eşi Enriqueta Rylands (1843-1908) tarafından kurulmuştur. John Rylands köleleştirme, sömürü ve sömürgecilikle bağları göz önünde bulundurulması gereken, Manchester pamuk ticaretinden servet kazanmış bir sanayiciydi. John Rylands & Sons adlı şirketi sayesinde Manchester'ın en zengin insanı olmuştu. Enriqueta Rylands, eşinin kitap koleksiyonculuğuna duyduğu ilgiyi paylaşıyordu; Kütüphane'yi kurup halkın kullanımına sunulmak üzere zengin el yazması ve kitap koleksiyonlarıyla donatmakla kalmadı, Ortaçağ el yazmaları ve özenle ciltlenmiş baskılardan oluşan kişisel koleksiyonunu da Kütüphane'ye miras bıraktı. Yani bu kurumun merkezinde bir kadın yer alıyordu; kadınların oy hakkı mücadelesine dair koleksiyonlara bugün bu kurumun ev sahipliği yapıyor olması da bence gerçekten takdir edilmesi gereken hoş bir durum.

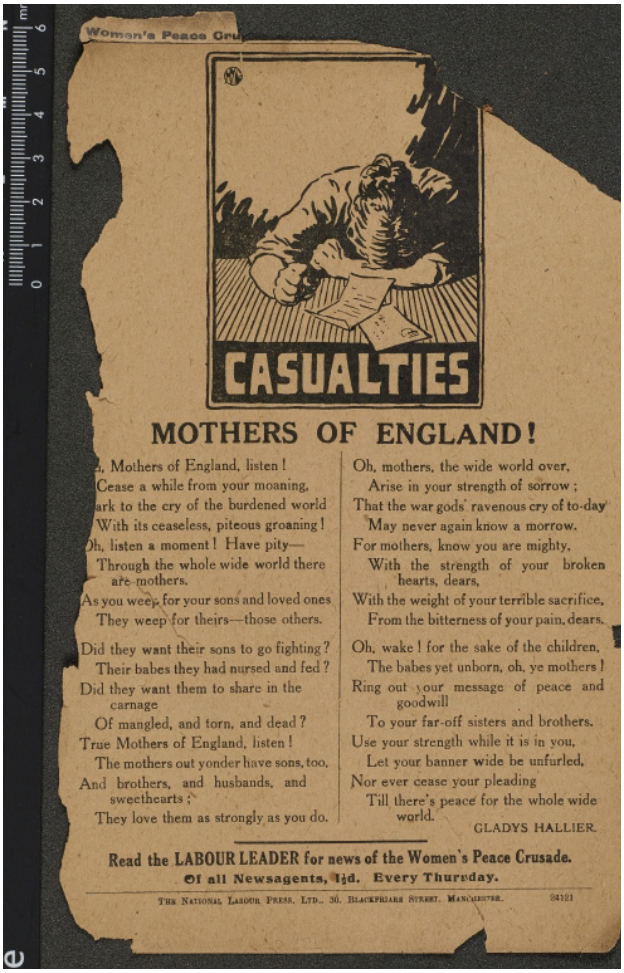
John Rylands Kütüphanesi, Deansgate. Görsel, Manchester Üniversitesi John Rylands Kütüphanesi tarafından sağlandı.

Bu koleksiyon hangi tür belge ve materyalleri içeriyor?

Sorumluluğumda bulunan, kadınlara oy hakkı mücadelesine ilişkin arşivler büyük ölçüde kağıt tabanlıdır; yazışmalar, toplantı tutanakları, bilgi

notları ve çok sayıda basın kupüründen oluşur. Bunlar, konuşmamın başında bahsettiğim ve hem Britanya'da hem Britanya dışında kadınlara oy hakkı tanınması için kampanya yürüten dört ana örgütün kurumsal kayıtlarıdır. Bunlara ek olarak çoğunluğu yazışmalardan oluşan Manchester Guardian Arşivi'ndeki materyaller de bulunuyor. Rylands'da ayrıca, basılı materyallerin küratörlüğünü yürüten bir nadir eserler kütüphanecisi görev yapıyor. Bu kişi, kadınlara oy hakkı mücadelesiyle ilgili süreli yayınlar, basılı broşürler ve Kadınların Barış Hareketi tarafından yayımlanan az sayıda el ilanından sorumlu. Ayrıca, objeler, efemera ve fotoğraf koleksiyonlarından sorumlu Anne Anderton adında bir Görsel Koleksiyonlar küratörümüz var. Elimizdeki temel materyal türleri bunlar.

Henüz bahsetmediğim ve yaklaşık sekiz yıl önce sağlanan bir koleksiyon daha var. Ashworth Cross Ailesi Belgeleri adı verilen bu koleksiyonun Kütüphaneye kazandırılmasından ben sorumluydum. İsminden de anlaşılacağı üzere koleksiyon, Ashworth Cross ailesine ait aile içi yazışmaları ve kişisel belgeleri içeriyor. Ashworthlar, servetlerini pamuklu kumaş üretiminden elde etmiş, 19. yüzyıl Manchester'ının önde gelen ailelerinden biriydi. Ailenin kızlarından Lilias ve Anne Ashworth, babaları Thomas Ashworth'un vefatının ardından kadınlara oy hakkı mücadelesinde aktif rol aldılar. Şüphesiz bunda, 1860'lardan itibaren kadınlara oy hakkı kampanyasının ilk aşamalarında yer alan teyzelerinin (John Bright'ın kız kardeşleri) teşviki etkili olmuştu. Anneleri Sophia Bright ise Tahıl Yasaları Karşıtı Birlik'te yer almıştı. Bu koleksiyonda oy hakkı mücadelesiyle ilgili çok sayıda yazışma bulunmasa da, günümüze ulaşanlar oldukça değerli. Ashworth kız kardeşler daha sonra Bristol'a taşınmış ve burada, Bristol ve Batı İngiltere Kadınlara Oy Hakkı Derneği bünyesinde aktif faaliyetlerde bulunmuşlardır. Mart 1907'de gönderilen ve oldukça ilgi çekici olan bir mektupta Bristol Derneği'nin, kısa süre önce kurulan Kadınların Sosyal ve Siyasal Birliği (WSPU) tarafından benimsenen militan taktikleri onaylamakta nasıl güçlük çektiği anlatılıyor. Derinlemesine bir değerlendirme sürecinin ardından Bristol Derneği WSPU'ya üye olmama kararı almış. Bu mektup, kadın hakları için yürütülen mücadelede nasıl bir yaklaşım benimsenmesi gerektiği konusunda yaşanan gerilimlerin güzel bir örneğini sunuyor.

Kadınların Barış Seferi'nin *(The Women's Peace Crusade)* broşürü, yaklaşık 1916. Görsel, Manchester Üniversitesi John Rylands Kütüphanesi tarafından sağlandı.

Koleksiyondaki materyaller kütüphaneye nasıl ulaştı?

Bugün bu röportajı yapacağımızı bildiğim için konuyu biraz araştırdım. Başlangıçta sözünü ettiğim dört ana koleksiyonun 1923'te Kütüphane'ye geldiğini biliyorum. Şu sıralar Eşit Oy Hakkı Yasası üzerine kapsamlı bir çalışma yürütüyorum. Nihayet bu yasayla kadınlar Birleşik Krallık'ta erkeklerle aynı koşullarda oy hakkına kavuştu. Ancak eşitlik Temmuz 1928'e kadar sağlanmadı. Dolayısıyla kadınlara oy hakkı mücadelesi henüz tamamlanmadan bu koleksiyonların Kütüphane'ye gelmiş olması oldukça ilginç. Sanırım koleksiyonların o tarihte gelmesinin nedeni şu: 1918'de Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, mülk sahibi olan ve 30 yaşın üzerindeki kadınlar oy hakkı kazanmıştı. Savaş bitip örgütler barış dönemi koşullarına uyum sağlamaya çalışırken, muhtemelen ofislerini boşaltıyor ve faaliyetleri yavaşlayan ya da sona eren bu örgütlerin elindeki kayıtları ne yapacaklarını düşünüyorlardı. "Hadi bunları Manchester'a, yani kadınların oy hakkı mücadelesiyle güçlü bağları olan bir şehre gönderelim" demiş olmalılar.

İşte bu dört büyük koleksiyonun tamamı 1923'te geldi. Manchester Guardian Arşivi ise Kütüphane'ye ancak 1970'lerde, *Manchester Guardian*'ın ofisleri ile yayın ve basım faaliyetlerini Londra'ya taşıdığı sıralarda geldi. Sanırım tüm bu örneklerde ortak bir durum söz konusu: İnsanlar ofislerini boşaltıp belgelerini ayıklarken bazı kayıtlara rastlıyor ve bunların uzun vadeli tarihi bir değere sahip olduğunu düşünerek onlar için güvenli bir yer arayışına giriyorlar. Ashworth Cross Ailesi Belgeleri ise, yaklaşık sekiz yıl önce aileden özel bir satış yoluyla satın aldığımız bir koleksiyondu. Dolayısıyla bu, daha yakın tarihli bir kazanım. Ayrıca son iki üç yıl içinde, özellikle galeri alanlarımızda sergileyebileceğimiz objeler, fotoğraflar ve çeşitli materyaller de satın aldık.

Koleksiyonun oluşum sürecinde bağış, satın alma ya da diğer sağlama yöntemleri nasıl bir rol oynadı?

Dört büyük oy hakkı arşivi bağış yoluyla, Ashworth Cross Ailesi Belgeleri ise satın alma yoluyla sağlandı. Oy hakkı konusu bu belgelerin yalnızca küçük bir kısmını oluşturuyor; çünkü bu belgeler tekstil, Manchester tarihi ve siyasetine dair daha geniş kapsamlı ilgi alanlarımıza da hitap ediyor. İçlerinde Tahıl Yasaları Karşıtı Birlik ve serbest ticaretle ilgili epey malzeme var. Bir başka ilginç nokta kadınların, özellikle de bağış toplama faaliyetleri yoluyla bu birliğin çalışmalarında aktif rol almış olmaları. Dolayısıyla koleksiyonda, hem kaynak yaratmak hem de hükümet üzerinde baskı kurmak amacıyla Manchester ve Londra'da düzenlenen birlik kermeslerine dair materyaller de bulunuyor; kaldı ki bu etkinlikler, orta sınıf kadınlar için erken dönem bir siyasi eylem biçimiydi.

Satın alma konusuna gelince; John Rylands Kütüphanesi olarak çok şanslıyız, çünkü yeni materyaller satın almak için bir bütçemiz var. Yakın zamanda, 1928 tarihli Eşit Oy Hakkı Yasası'nı ve iki yıl sonra gerçekleşecek yüzüncü yıl anma etkinliklerini göz önünde bulundurarak, oy hakkı mücadelesiyle ilgili çok ilginç objeler, fotoğraflar ve döneme ait çeşitli efemeralar satın aldık. İskoçyalı McPhun kız kardeşlere -Margaret ve Frances'e- ait açlık grevi madalyalarını ve Holloway Hapishanesi'nden gizlice dışarı çıkarılmış yazışmaları edindik. Ayrıca, "Kadınlara Oy Hakkı" yazılı muhteşem bir kuşak ve gerçekten harika bir fotoğraf koleksiyonu satın aldık. Koleksiyonun tamamı tanımlandığında büyük ilgi göreceğine eminim; çünkü yürüyüşleri, süfrajet kostümlerini ve çeşitli gösterileri gözler önüne seriyor. Koleksiyon, kadınların 1911 nüfus sayımında kayda geçmemek için nasıl bilinçli bir çaba gösterdiklerini belgeleyen fotoğrafları da içeriyor; bu kadınlar sayım gecesi evlerinden uzakta kalmış ve başka yerlerde uyumuşlar. Yani elimizde, battaniyelere sarınmış halde, halka açık salonu andıran bir mekânda uyuyan kadınların fotoğrafları mevcut.

Kadınlara oy hakkı temalı hareketli kart. 1910'lar. Görsel, Manchester Üniversitesi John Rylands Kütüphanesi tarafından sağlandı.

Yakın zamanda Amerika'dan bizimle iletişime geçen bir kişi, çok hoş bir optik oyuncak bulduğunu belirtti: Üzerinde bir çark ve bir raptiye mekanizması bulunan bir kartpostal; bu mekanizma sayesinde bir polisin ve bir süfrajetin gözlerinin ifadelerini değiştirebiliyorsunuz. Hareketin barındırdığı mizahı ve dayanışma ruhunu yansıtan, eğlenceli ve sıra dışı bir parça. Bize göndermelerinin nedeni, görselin arka planında Big Ben ve Parlamento binasının seçilebiliyor olmasıydı; böylece bunun bir Amerikan ürünü olmadığını anlamışlardı. Akıllarına gelen ilk yerin Manchester olması harikaydı; zira biz Manchester'ı kadın hakları mücadelesi hikâyesinin çok önemli bir parçası olarak görüyoruz ve başkalarının da böyle düşünmesi mutluluk verici. Binlerce kilometre ötede birinin bulup bize gönderdiği ve posta yoluyla elimize ulaşan bir bağış.

Koleksiyon üzerinde çalışan bir araştırmacı, Manchester'daki kadınların oy hakkı mücadelesine ilişkin hangi konuları, kişi ve örgütleri daha yakından inceleme fırsatı bulabilir?

Her şeyden önce, bu konu sadece kadınların oy hakkından çok daha fazlasını kapsıyor. Koleksiyonların birçoğu, kadınları etkileyen sosyal ve ekonomik meselelere ve diğer reform hareketlerine de dair önemli ipuçları sunuyor. Bir kuşak önce kadınlara siyasi örgütlenme deneyimi kazandırmış olan Tahıl Yasaları Karşıtı Birlik'ten daha önce söz etmiştim. Kadınlara Oy Hakkı İçin Uluslararası İttifak ve Kadınların Oy Hakkı İçin Ulusal Dernekler Birliği koleksiyonlarında; boşanma yasaları ve mülkiyet hakları, doğum hastaneleri, bebek klinikleri, fuhuş ve savunmasız genç kızların ticareti (yani "beyaz kadın ticareti"), kadınların eğitimi ve hapishaneler gibi konularda pek çok belge bulunuyor. Dolayısıyla, kadının konumuna dair son derece geniş bir yelpazeyi kapsıyor. Kadınlara Oy Hakkı İçin Uluslararası İttifak koleksiyonu gerçekten ilgi çekici; çünkü uluslararası kapsamıyla savaş dönemlerinde barışı düşünmeye, savaş sonrasında yaşanacaklara ve özellikle de savaşın kadınlar ile çocuklar üzerindeki etkilerine odaklanıyor. Birinci Dünya Savaşı sırasında bu İttifak'a yaklaşık 26 ülkeden kadın örgütü üyeydi; bu nedenle koleksiyon, Birleşik Krallık'taki feminist hareketin ötesine bakan araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılıyor.

Bu koleksiyon, kadınların yaşamlarını ve mücadelelerini anlamamıza nasıl katkı sağlıyor?

Bu koleksiyon kadınların, dönemin sınırlamalarına rağmen nasıl etkin birer özne olabildiklerini anlamakta son derece önemli. Bu belgeler, kadınların toplantılar ve kitlesel yürüyüşler düzenleyerek, kendi gazete ve broşürlerini basarak, ayrıca sürekli olarak Parlamento'ya dilekçe sunup siyasetçilerden hesap sorarak nasıl güç kullanabildiklerini gözler önüne seriyor. Arşivlerimiz, kadınların görünür olma, seslerini duyurma ve eşit muamele görme konusundaki kararlılıklarını belgeliyor. Aynı zamanda bu süreç, siyasi haklara sahip olma konusunda son derece yetkin olduklarını kanıtlama amacı da taşıyordu. Dolayısıyla evet; bence bu belgeler, kadınların yaşamlarına ve verdikleri mücadelelere dair çok önemli ipuçları sunuyor.

Koleksiyon, kadınların oy hakkı hareketinin bilinen isimlerinin yanı sıra daha az tanınan kadınların deneyimlerini ve katkılarını da görünür kılabiliyor mu? Bu konuda öne çıkan belgeler ya da örnekler var mı?

Bence kadınlara oy hakkı mücadelesini ele alırken karşılaşılan kronik sorunlardan biri, hareketin ağırlıklı olarak orta sınıfa mensup kişilerden oluşması ve elimizdeki koleksiyonların da bunu yansıtmasıdır. Az önce Ashworth Cross ailesinin belgelerinden -ki harika bir koleksiyondur- bahsetmiştim; ancak bunlar, hakları için mücadele eden Quaker inancına mensup orta sınıf kadınlardı. Pankhurstler ve takipçilerinin birçoğu da varlıklı ve ayrıcalıklı bir kesimden geliyordu. Birleşik Krallık'ta kadınlara oy hakkı tanıyan ilk yasal düzenlemenin yıl dönümü anısına 2018'de bir sergi hazırladığımızda, Rylands olarak epey zorlanmıştık. Ağırlıklı olarak kurumsal kayıtlardan oluşan arşivimizde, sıradan kadınlara dair izler bulmakta güçlük çekmiştik. Onları bulmak çok daha kapsamlı bir araştırma gerektiriyor; işte 2028 yılı için özellikle yapmak istediğim şey de bu: Duyulmamış sesler ve gün yüzüne çıkmamış hikâyeler üzerine eğilmek.

Yine orta sınıftan bir kadını, daha az tanınan bir kadın oy hakkı savunucusunu gün yüzüne çıkarmak üzere adım attım. Eski meslektaşım Rebecca Gill'le birlikte, sanatçı, kadın hakları savunucusu ve pasifist Florence Lockwood tarafından kaleme alınmış, uzun süredir baskısı tükenmiş bir otobiyografiyi yeniden yayımladık. Lockwood orta yaşlarında evlenmişti; Yorkshire'da bir sanayiciyle tesadüfen tanışıp fırtınalı bir aşk yaşadıktan sonra kırklı yaşlarının başındayken dünyaevine girmişti. Yorkshire'a ilk taşındığında siyasete karşı tamamen kayıtsızdı. Kendisini muhafazakâr olarak tanımlıyor ve siyasetin kadınlara uygun bir alan olmadığını düşünüyordu. Ancak bir gün, Colne Vadisi'ndeki 1907 ara seçimlerinin yarattığı heyecana kendini kaptırıverdi;

sosyalist aday Victor Grayson da o seçimde yarışıyordu. Grayson kadınlara oy hakkı tanınması fikrine açıktı; bu nedenle Pankhurstler en iyi konuşmacılarını bölgeye gönderdiler. Emmeline Pankhurst ve Adela Pankhurst Yorkshire'daki bu küçük, gözlerden uzak köye geldiklerinde Florence Lockwood onları dinledi ve o andan itibaren hayatı bambaşka bir yöne evrildi. Kadınların söz hakkına sahip olmamasının korkunç bir adaletsizlik olduğuna karar verdi ve o günden sonra davasına yürekten bağlı, sesini yükselten bir aktiviste dönüştü. Liberal Partinin önde gelen isimlerinden biriyle evliydi ve doğrudan eylem yöntemlerini benimsemiyordu; bu yüzden tüm faaliyetlerini -militan bir yapı olan Kadınların Sosyal ve Siyasi Birliği (WSPU) aracılığıyla değil- anayasal çerçevede hareket eden NUWSS örgütü bünyesinde yürütüyordu.

Otobiyografisinin harika yanlarından biri, arşivimizde belgeleri bulunan Uluslararası Kadınlara Oy Hakkı İttifakı'nın (IWSA) düzenlediği bir konferansa katılımını anlatmasıdır. 1913'te yıllık kongre için Budapeşte'ye gidişini tasvir ediyor; öğrencilerime ders anlatırken bunu kullanıyorum, çünkü IWSA'nın kurumsal kayıtları yani toplantı tutanakları, notlar ve yazışmalar oldukça sıkıcı olabiliyor. Oysa Millicent Fawcett'i konuşma yaparken görmesi, trene binip kadınlara oy hakkı verilmesini destekleyen çok çeşitli insanlarla birlikte yolculuk etmesi hakkındaki anlatımı son derece canlı. Yol arkadaşlarıyla ilgili bir tasvirinde şöyle yazıyor: "Vapurda birlikte olduğum o sakin mizaçlı kadın 'hapisteyken...' diye söze başladığında çok şaşırmıştım." Kişisel bir hikâyeye tanık olmak çok hoş. Sanırım Florence Lockwood'u unutulmaktan kurtarıp yeniden hayata döndürmeyi başardım. Kesinlikle işçi sınıfından bir kadın değildi; daha ziyade taşradan, pek tanınmayan bir kadın hakları savunucusuydu ama hikâyesi buradaki koleksiyonlarla bağlantılı olduğu için bu süreçten büyük keyif aldım.

Koleksiyonda yeterince temsil edilmediğini düşündüğünüz kadınlar ya da gruplar bulunuyor mu?

Kesinlikle. İşçi sınıfından kadınlar bu hikâyede epey geri planda kalmış durumda. Farklı etnik kökenlerden gelen kadınlar da genellikle yer almıyor; ancak bu durum, söz konusu dönemde Birleşik Krallık'taki göç modellerini yansıtıyor. Manchester merkezli olmanın getirdiği avantajlardan biri, bu eksik kalan hikâyelerin gün yüzüne çıkarılmasına yardımcı olabilecek pek çok farklı kurumun burada bulunmasıdır. Örneğin, İşçi Hareketi Tarihi Arşivi ve Araştırma Merkezi'ne ev sahipliği yapan Halkın Tarihi Müzesi bunlardan biri. Ayrıca Ulusal Kooperatif Arşivi de mevcut; burası, o eksik kalan işçi sınıfı kadınlarının izini sürmek için çok ilginç bir kaynak sunuyor. Kadın Kooperatif Birlikleri ve sendikalar bünyesinde, cinsiyet eşitliği ve kadın hakları konularına büyük önem veren kadın temsilciler bulunuyordu. *The Co-operative News* için yazan Ethel Carnie gibi isimlerin hikâyelerine Ulusal Kooperatif Arşivi'nde rastlayabilirsiniz. Bir de İşçi Sınıfı Hareketi Kütüphanesi var; burası da yine, aktif birer feminist olan ve yaşadıkları dönemin kısıtlamaları dahilinde ellerinden gelenin en iyisini yapmaya çalışan kadınların daha az bilinen hikâyelerini barındırıyor.

Koleksiyondaki materyalleri tanımlarken ve araştırmacıların erişimine sunarken nelere dikkat ediyorsunuz? Özellikle kadınların faaliyetlerini, deneyimlerini ve katkılarını görünür kılmak için benimsediğiniz yaklaşımlar ve yöntemler bulunuyor mu?

Dört büyük koleksiyonu ya da Manchester Guardian Arşivi'ni henüz tanımlamadım. Ashworth Cross Ailesi'ne ait belgeler ise halihazırda bir envanter listesiyle birlikte gelmişti. Daha yakın zamanda gelen objeleri ve fotoğrafları tanımlayan meslektaşlarımla görüşmek muhtemelen yararlı olacaktır. Ancak şunu belirtmeliyim ki, Rylands'taki daha geniş kapsamlı koleksiyonlarda kadınların ne denli görünmez kaldığının gayet iyi farkındayım. *Guardian* arşivinde ve oy hakkı mücadelesine dair dört ana koleksiyonda kadınlara rastlamak kolay olsa da, genel bir bakışla, koleksiyonlarımızda kadınların yeterince görünür olmadıklarını söyleyebilirim. Çeşitli konularda rehberlerimiz bulunmasına rağmen, henüz kadınlarla ilgili bir konu rehberimizin olmayışı da çok iyi bildiğim bir eksiklik. Son yıllarda LGBTQ kaynaklarına yönelik hazırlanan ve tüm konu alanlarını kapsayan rehber büyük beğeni topladı; ne yazık ki kadınlar için benzer bir çalışmamız henüz yok. Bu nedenle, Eşit Oy Hakkı Yasası'nın yüzüncü yıl dönümü olan 2028 civarında hayata geçirmek istediğim projelerden biri, kadınlara yönelik bir konu rehberi hazırlamak. Eksiklikleri daha ayrıntılı inceleyebilmek için, bu çalışmayı yüksek lisans öğrencilerimizden bazılarının yürüteceği uygulamalı bir proje olarak geliştirmeyi umuyorum.

Manchester Guardian Arşivi'nde, kadınların oy hakkı mücadelesine dair kaynakları içeren harika bir rehberimiz mevcut; bu rehber, şu anda Ulusal Kooperatif Arşivi'nde görev yapan Jane Donaldson tarafından hazırlanmıştı. Oldukça başarılı ve sıkça başvurulan bir kaynak.

Sizce bu koleksiyon, kadın oy hakkı hareketine ilişkin bildiklerimizi nasıl zenginleştiriyor?

Bence bu kesinlikle çok önemli bir koleksiyon; kadınlara oy hakkı mücadelesi üzerine yazan herkes gelip bu arşivlerden yararlanacaktır. Zira bunlar, eski Fawcett Kütüphanesi'ne ev sahipliği yapan London School of Economics'teki materyallerle birlikte, konuya dair temel koleksiyonları oluşturuyor. Ayrıca, kadınlara oy hakkı mücadelesiyle böylesine güçlü bağları olan Manchester'da bu koleksiyonların bulunmasını da önemli görüyorum. Pankhurst ailesinden önce, 1867'de Manchester'da kadınlara oy hakkı için kurulan ilk resmi örgüt olan "Manchester Kadınlara Oy Hakkı Derneği" faaliyete geçmişti. Daha da geriye gidersek, benim büyük ilgi duyduğum bir diğer grup da Kütüphane'nin Peterloo koleksiyonlarıdır. O dönemde, yani 1819'da kadınlar örgütlenip kendi birliklerini kurmuş ve bir kortej halinde St. Peter's Field'a doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Dolayısıyla, koleksiyonlarımızın kadın hakları ve oy hakkı mücadelesi üzerine 19. yüzyıl ve 20. yüzyıl başlarında yürütülen akademik çalışmalar açısından kesinlikle temel derecede önemli olduğunu düşünüyorum.

Kadın tarihi çalışmalarına ve feminist tarihyazımına en önemli katkısı nedir?

Bence koleksiyon özellikle erken dönem açısından önemli; ancak dikkatimi çeken bir husus, ikinci dalga feminizme dair elimizde çok az materyal bulunması. Bunu her zaman bir eksiklik olarak görmüşümdür; Birleşik Krallık'ta bu alana odaklanan başka kurumlar olsa da. Örneğin Yorkshire'daki Leeds Brotherton bünyesinde Feminist Archive North var; ayrıca İskoçya'da da Glasgow Women's Library bulunuyor. *Manchester Guardian* koleksiyonumuzda, 1960'ların sonu ile 1970'lerin başına ait, henüz tanımlanmamış (ama 2028'e kadar yapılacaklar listeme aldığım) bazı materyaller de mevcut. Bu belgeler, o dönemdeki kadın haklarına dair pek çok önemli konuyu kapsıyor. Ele alınan konulara dair bir fikir vermek gerekirse; bir kadının yazdığı mektup aklıma geliyor: Kadın, bir erkekle aynı gün yeni bir işe başladığını ve ikisinin de aynı niteliklere sahip olduğunu belirtip durumdan yakınıyordu. Erkeğe şirket aracı için başvuru formunu imzalama izni verilirken, kendisinden bu işlem için babasının ya da kocasının imzasını alması istenmişti. Bu hikâyelerde beni en çok etkileyen şey, yaşananların hâlâ canlı bir hafızada yer alıyor olması. Hani şu kadınların hem bir aile kurup hem de bir mesleği icra edemeyeceği düşüncesi ya da annelik hakları ve eşit ücret gibi konular etrafında dönen o tartışmalar... Bence bunlar son derece ilgi çekici.

Bu koleksiyondan en çok kimler yararlanıyor?

Bu koleksiyonlar öğrenciler ve akademik araştırmacılar tarafından yaygın olarak kullanılmaktadır. Benim yapmak istediğim şey, daha fazla sıradan kadının bu koleksiyonlardan yararlanmasını sağlamak ve özellikle Manchester ile kuzeybatı bölgesinde yaşayan ve ataları muhtemelen bu hareketin içinde aktif rol almış olan kadınların katılımını artırmak.

Araştırmacılar en çok hangi konulara ilgi gösteriyor?

Bence "kadınlara oy hakkı" konusu her daim ilgi çeken bir mesele; insanlar dönüp dolaşıp bu konuya dönüyor. Ayrıca aile içi şiddet, fuhuş ve cinsel amaçlı insan kaçakçılığına da büyük bir ilgi var.

Dijital erişim olanakları koleksiyonun kullanımını nasıl etkiledi?

Şu anda, oy hakkı mücadelesine dair koleksiyonlarımızın büyük bir kısmı, ticari eğitim yayıncısı Adam Matthew tarafından dijitalleştirilmiş durumda. Bağlı olduğunuz üniversite bu içeriğe abone ise bunlara erişebiliyorsunuz. 2028 yılına dair en büyük hedefim, bu koleksiyonları ücretli erişim engeli olmaksızın kendi platformlarımız üzerinden erişime sunmak. Bu fikrin önünde koruma gereklilikleri (örneğin NUWSS'a ait kupür albümleri dağılmak üzere) ve personel zamanı kısıtlılığı gibi engeller olsa da, hayalim Temmuz 2028'e kadar bu materyallerin mümkün olduğunca büyük bir kısmını dijitalleştirip platformlarımız aracılığıyla ücretsiz olarak erişime sunabilmek. Dijital erişim konusundaki bir diğer hedefim ise, 2018'de gerçekleştirdiğimiz "Manchester'ı Şekillendiren Kadınlar" adlı fiziksel sergiyi daha da geliştirmek. Bu sergiyi çevrimiçi bir dijital sergiye dönüştürmüştük. Şimdi ise onu yeni bölümler ve yeni kadın hikâyeleriyle zenginleştirmeyi çok istiyorum. Dahil etmek istediğim kadınlardan biri de C. P. Scott'ın eşi Rachel Scott (1848–1905). Kendisi, kadınların eğitimiyle yakından ilgilenen ve aynı zamanda hareketin ilk dönemlerinde yer almış bir kadın hakları savunucusuydu. 1905'te vefat ettiği için, Pankhurst ailesiyle nasıl bir ilişkisi olacağını ya da militan mücadele yöntemlerini benimseyip

benimsemeyeceğini asla bilemeyeceğiz. Ancak geride bıraktığı belgeler gerçekten çok ilgi çekici. Kendisi, çok daha ünlü bir editör olan eşi C. P. Scott'ın gölgesinde kalmayı değil, çok daha fazla tanınmayı hak ediyor. Ayrıca "Manchester'ı Şekillendiren Kadınlar" dijital sergisini, eksik kalan sesleri de anlatıya dahil ederek tartışmanın kapsamını genişletmek için bir araç olarak kullanmak istiyorum. Mümkün olursa, serginin kapsamını 20. yüzyılın sonlarına ve 21. yüzyılın başlarına kadar taşımayı hedefliyorum. Manchester müzik sahnesinde öne çıkan ve çok daha yakın bir döneme dair ilginç bir bakış açısı sunabilecek olan gazeteci ve yayıncı Karen Gabay'i de mutlaka dahil etmek isterim. Yani önümüzde pek çok fırsat var. Eşit Oy Hakkı Yasası'nın yüzüncü yıl dönümünü; daha fazla iş başarmak, kadınlarla ilgili konu rehberini hazırlamak, koleksiyonlarımıza olan ilgiyi artırmak ve bunlara erişimi sağlamak adına bir motivasyon kaynağı olarak kullanıyorum.

Emmeline Pankhurst hapishane elbisesiyle, yaklaşık 1909. Görsel, Manchester Üniversitesi John Rylands Kütüphanesi tarafından sağlandı.

Son olarak, kadın hareketi tarihi üzerine çalışan araştırmacıların bu koleksiyonda özellikle dikkat etmelerini önerdiğiniz belge grupları, temalar ya da henüz yeterince çalışılmamış alanlar var mı?

Yakın zamanda satın aldığımız fotoğraflar; özellikle törenler, geçitler ve kitlesel gösterileriyle fotoğrafın bir propaganda aracı olarak kullanılması konularında büyük bir araştırma potansiyeli sunuyor. Bunlar üzerinde çalışmanın gerçekten ilgi çekici olacağını düşünüyorum. Pankhurst'un hapishane kıyafetleri içindeki görüntüsünü ve Holloway Hapishanesi'nin önünde serbest bırakılan süfrajetlerin o meşhur fotoğraflarını hepimiz biliyoruz, değil mi? Ayrıca, WSPU'da tam zamanlı ve ücretli bir örgütleyici olmadan önce dokuma fabrikasında çalışan Annie Kenney'nin işçi kıyafetleriyle çekilmiş fotoğrafları da aklıma geliyor. Süfrajetlerin davalarını ileri taşımak ve kamuoyunun dikkatini çekmek amacıyla görsel imgelerden nasıl yararlandıkları üzerine pek çok şey yazılabilir.

John Rylands Kütüphanesi'nde oy hakkı mücadelesi tarihine dair kaynaklar:

- The Parliamentary Committee for Women's Suffrage (1892–1903)
- The Manchester Men's League for Women's Suffrage (1909–18)
- The National Union of Women's Suffrage Societies (1910–14);
- The International Woman Suffrage Alliance (1913–20)
- Sources for Women's Suffrage in the Manchester Guardian.
- Ashworth Cross Family Papers
- Women who shaped Manchester – online exhibition
- Florence Lockwood, *An Ordinary Life, 1861-1924*

Oy hakkı arşivi koleksiyonları hakkında daha fazla bilgi için janette.martin@manchester.ac.uk ya da uml.special-collections@manchester.ac.uk adresiyle iletişime geçebilirsiniz.